

Şanlıurfa'da Konuşulan Arapçada Türkçeden Ödünçlenen Kelimelerin Arapça Dil Kalıplarına Uyarlanması

 Abdulahkim Önel*

Öz: Türkiye'nin güneydoğusunda bulunan Şanlıurfa'da Türkçenin yanı sıra Arapça, Kürtçe ve Zazaca da konuşulmaktadır. Şanlıurfa'da konuşulan Arapça, bedevi lehçeler grubunda tasnif edilen ve kendine has birtakım özellikler gösteren bir lehçedir. Türkçe ile uzun dönemlerden beridir doğrudan ilişkili olan ve baskın Türk dili karşısında zayıf dil konumuna düşen bu lehçe Türkçeden birçok sözcük ve ek ödünçleme yoluna gitmiştir. Şanlıurfa Arapçasında dikkat çeken hususlardan biri de Türkçe kelimelerin bazıları direkt değil, Arapça fiil ve isim formlarına aktararak alınmasıdır. Dolayısıyla alınan kelimeler mazi-muzari fiil formunda veya türetilmiş isim formunda karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma lehçenin Türkçeden ne derece etkilendiğini ve kelime ödünçlemede Arap dilinin kalıplarına ne derece sadık kaldığını ortaya koymaya çalışacaktır. Çalışmada saha çalışmasından elde edilmiş olan kişisel arşivden yararlanılmış, kelimeler ele alınıp hangi kalıba uyduğu incelenerek tasnif edilmiştir. Bu çalışma, yüzlerce yıldır Türkçe ile doğrudan etkileşim halinde olan bölgedeki Arap lehçesinin yapısını ortaya koymak açısından büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Arap Lehçeleri, Türk Dili Etkisi, Sözcük Ödünçleme, Şanlıurfa Arapçası, Harran Arapçası

Atıf: Abdulahkim Önel, "Şanlıurfa'da Konuşulan Arapçada Türkçeden Ödünçlenen Kelimelerin Arapça Dil Kalıplarına Uyarlanması", *Artuklu Akademi* 10/2 (Aralık 2023), 199-222.

Adaptation of Turkish Borrowed Words to Arabic Language Patterns in the Arabic Spoken in Şanlıurfa

Abstract: In Şanlıurfa, located in the southeast of Turkey, besides Turkish, Arabic, Kurdish and Zazaki are also spoken. This Arabic is a dialect that is classified in the group of Bedouin dialects and shows some unique features. This dialect, which has been directly interaction to Turkish for a long time and has fallen into a weak language position against the dominant Turkish language, has borrowed many words and affixes from Turkish. In some dialects spoken in the Arab world, Turkish words are encountered in the spoken language with the influence of the Ottoman dominance. One of the remarkable issues in Şanlıurfa Arabic is that some of the Turkish words are not taken directly, but transferred to Arabic verb and noun forms. This study will try to reveal how the dialect was influenced by Turkish and how faithful it is to the patterns of the Arabic language in borrowing words. In the study, the personal archive obtained from the fieldwork was used, the words were handled and classified by examining which pattern they fit. This study is of great importance in terms of revealing the structure of the Arabic dialect in the region, which has been in direct interaction with Turkish for hundreds of years.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Arabic Dialects, Turkish Language Influence, Word Borrowing, Şanlıurfa Arabic, Harran Arabic

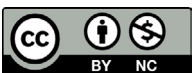
Citation: Abdulahkim Önel, "Adaptation of Turkish Borrowed Words to Arabic Language Patterns in the Arabic Spoken in Şanlıurfa", *Artuklu Akademi* 10/2 (Aralık 2023), 199-222.

Gönderim Tarihi: 08.08.2023

Kabul Tarihi: 30.10.2023

Yayın Tarihi: 31.12.2023

* Öğr. Gör. Dr., Harran Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu, Arapça Mütercim Tercümanlık Bölümü, ahonel@harran.edu.tr
Lecturer, Dr., Harran University, School Of Foreign Languages, Arabic Translation and Interpreting Department, ahonel@harran.edu.tr

Giriş

Komşu coğrafyalarda konuşulan dillerin birbirinden etkilenmesi doğal bir olgudur. Mezopotamya bölgesi de tarihte çeşitli dillerin konuşulduğu bir bölge olmuştur. Bu diller de doğal olarak birbirinden etkilenmiş ve bu etkileşim kelime ve ek ödünçleme şeklinde kendini göstermiştir.

Türklerin İslamiyet'e girmesiyle birlikte Arapça ve Türkçe etkileşimi artmıştır. Türk dili, Arapçadan birçok sözcük almıştır. Türk devletleri zamanında Araplarla Türklerin iç içe yaşamları, özellikle Osmanlı'nın Arap topraklarını himayesine almasıyla birlikte Arapça da Türkçeden etkilenmiştir. Günümüzde Şanlıurfa Arapçasının da dâhil olduğu birçok Arap lehçesinde Türkçe eklere ve sözcüklere rastlanmaktadır.

Çalışmamıza konu olan Şanlıurfa ili tarihte el-Cezîre veya el-Cezîretü'l-Furâtiyye denilen bölgenin Diyar-ı Mudar kısmında yer almaktadır. Şanlıurfa Türkçe, Kürtçe, Arapça¹ ve Zazaca'nın bir arada yaşadığı bir şehirdir. Bu şehirde konuşulan bu dört dilde de karşılıklı sözcük alışverişlerine rastlanmaktadır.

Şanlıurfa Arapçası Coğrafi konumu sebebiyle Arap ülkelerinde konuşulan diğer Arap lehçelerinden farklı olarak tarihin belli bir döneminde Türkçe ile muhatap olup ilişkisini kesmiş değildir. Dolayısıyla Şanlıurfa Arapçası, diğer lehçelerde olduğu gibi belli bir dönemde yaşanan baskın Türk dili karşısında sözcük alışverişini yapıp nihayete erdirmiş değildir. Bu lehçe Türkçeden kelime almaya devam etmektedir. Belki de baskın Türk dili karşısında bu lehçe zaman içinde yok olacaktır. Zira Arap dünyasıyla irtibatı kesilmiştir. İkinci bir husus ta lehçedeki Türkçe unsur sayısının oldukça fazla olduğu tahmin edilmektedir. Diğer lehçelerle mukayese edecek bir veri olmadığı için bu bir varsayımdan ibarettir.

Türkçe'nin farklı bölgelerde konuşulan Arap lehçeleri üzerindeki etkisine dair birtakım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler*,² *Türkçenin Arapçaya Etkileri Üzerine Bazı Tespitler*,³ *Turkish Elements In Arabic Dialects (Colloquial Arabic)*,⁴ *Bazı Arap Lehçelerinde Kullanılan Türkçe Sonekler Üzerine Yeni Bir İnceleme*⁵ ve *Kelimelerin Göçü: Türkçe Nisbet Eki "-ci' nin" Şam Bölgesi (Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan) Arap Halk Ağzında Kullanımı Hakkında Bir Araştırma*⁶ gibi genel çalışmaların yanı sıra bölgesel bazı çalışmalar da mevcuttur. Irak lehçelerinde Türkçe'nin etkisi ile ilgili *el-Elfâzu't-Turkiyye fi'l-Lehceti'l-Irakîyye*,⁷ *Irak Arapçasında Türkçe Sözcük ve Terimler*,⁸ *Irak Halk Dilinde Dört Türkçe Son Ek -li, -lik, -siz, -çi*⁹ ve *Türkçenin Irak Arapçası Üzerindeki Etkisi*¹⁰ gibi çalışmalar örnek gösterilebilir. Suriye ve Ürdün lehçelerine Türkçe'nin etkisi ile ilgili *el-Kelimâtu't-Turkiyye fi'l-Luğati'l-Arabiyye ve'l-Lehceti's-Sûriyye*,¹¹ *Suriye Arapçasındaki Türkçe Unsurlar*¹² ve *Türkçe'nin Ürdün ve Suriye Lehçeleri Üzerindeki Etkisi*¹³ çalışmaları örnek verilebilir. Türkçe'nin Mısır lehçesi üzerindeki etkisine dair de birçok çalışma mevcuttur. *et-Turkiyye fi'l-Âmmiyyeti'l-Mısriyye*,¹⁴ *Mısır Arapçasında Türkçe Unsurlar*¹⁵ ve *Mısır Lehçesindeki Türkçe Kelimelerin Köken Analizi*¹⁶ bunlardan bazılarıdır. Yemen'de Türkçe etkisine dair *Yemen Arapçasında Türkçe Unsurlar*¹⁷ başlıklı çalışma zikredilebilir. Cezayir, Tunus, Libya ve Sudan gibi Afrika ülkelerinde Türk dili unsurlarına dair

200

¹ Şanlıurfa (Harran)'da konuşulan Arapça ile ilgili Stephan Procházka, Ahmet Aslan, Abdulhakim Önel ve İbrahim Özcan tarafından çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bibliyografyası için bkz. İbrahim Özcan vd., "Türkiye'deki Mahalli Arap Lehçeleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/1 (Haziran 2023), 137-146. Şanlıurfa (Harran)'da konuşulan Arapçanın dil bilimsel özelliklerine dair daha geniş bilgi için bkz. Abdulhakim Önel, "Harran Bölgesinde Konuşulan Arap Dialektinin Dil Bilimsel Özellikleri ve Sözlü Edebiyat Malzemeleri (Malatya: İnönü Üniversitesi, Doktora, 2022).

² Bedrettin Aytaç, *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2021).

³ Zeki Kaymaz, "Türkçenin Arapçaya Etkileri Üzerine Bazı Tespitler", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 6/1 (2011), 69-73.

⁴ Bağdagul Mussa, "Turkish Elements In Arabic Dialects (Colloquial Arabic)", *Dirasat: Human and Social Sciences* 48/3 (2021), 425-435.

⁵ Bahri Kuş - Soner Akdağ, "Bazı Arap Lehçelerinde Kullanılan Türkçe Sonekler Üzerine Yeni Bir İnceleme", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turki* 7/1 (2012), 1567-1582.

⁶ Musa Alp, "Kelimelerin Göçü: Türkçe Nisbet Eki "-ci' nin" Şam Bölgesi (Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan) Arap Halk Ağzında Kullanımı Hakkında Bir Araştırma", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2007), 179-226.

⁷ Hüseyin Ali Mahfuz, *el-Elfâzu't-Turkiyye fi'l-Lehceti'l-Irakîyye* (Bağdat: Matbaatu'l-Meârif, 1964).

⁸ Hidayet Kemal Bayatlı, "Irak Arapçasında Türkçe Sözcük ve Terimler", *Dil Dergisi* 14 (1993), 60-66.

⁹ Sâdük Maslıyeh, "Irak Halk Dilinde Dört Türkçe Son Ek -li, -lik, -siz, -çi", çev. Halim Öznurhan, *Bilimname* 4 (2004), 133-141.

¹⁰ Nur Özbek, *Türkçenin Irak Arapçası Üzerindeki Etkisi* (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020).

¹¹ Muhammed Abdu'd-Dâim, *el-Kelimâtu't-Turkiyye fi'l-Luğati'l-Arabiyye ve'l-Lehceti's-Sûriyye* (Dimeşk, 2006).

¹² Khadija Tarkmani, *Suriye Arapçasındaki Türkçe Unsurlar* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015).

¹³ Abdallah Ghazi, *Türkçe'nin Ürdün ve Suriye Lehçeleri Üzerindeki Etkisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1990).

¹⁴ Hüseyin Mucib el-Mısri, "et-Turkiyye fi'l-Âmmiyyeti'l-Mısriyye", *el-Mecelletu't-Tarihîyyeti'l-Mısriyye* 23 (1967), 385-393.

¹⁵ Fady Gamal Adly Gouny, "Mısır Arapçasında Türkçe Unsurlar", *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi* 2/1 (2017), 1-20.

¹⁶ Halil Uysal, "Mısır Lehçesindeki Türkçe Kelimelerin Köken Analizi", *Turkish Studies - Social* 15/3 (2020), 1561-1604.

¹⁷ Ertuğrul Döner - Yusuf Özcan, "Yemen Arapçasında Türkçe Unsurlar", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2020), 802-829.

çalışmalar mevcuttur. Örneğin *Cezayir Lehçesindeki Türkçe Kökenli Kelimeler*,¹⁸ *Cezayir Arapçasına Osmanlıcadan Geçen Türkçe Kelimeler ve Osmanlı Dönemi Cezayir'inde Günlük Hayat*¹⁹ Cezayir'de kullanılan Türkçe kelimelerle ilgili çalışmalardır. *Ottoman-Turkish words in Libyan-Arabic dialect (in Arabic)*,²⁰ *Turkish Words in the Libyan Dialect of Arabic*²¹ ve *Libya Yerel Arapçasında Kullanılan Türkçe Kelimeler*²² adlı çalışmalar ise Libya'da kullanılan Türkçe kelimelere dairdir. *Hafriyyât Luğaviyye - el-Elfâzu't-Turkiyye ve'l-İfrençiyye fi'l-Lugati'l-Sudâniyye*²³ başlıklı çalışma ve *Sudan Arapçasında Türkçeden Geçen Kelimeler ve Bu Kelimelerin Sudanlı Öğrencilerin Türkçe Öğrenimine Yansımaları*²⁴ adlı tez Sudan'da kullanılan Türkçe kelimelere ilişkindir. Ayrıca Tunus ve civarında konuşulan Arapça lehçelerde Türkçenin etkisi ile ilgili *Tunus ve Civarında Yaşayan Türkçemiz*²⁵ başlıklı bir çalışma mevcuttur. Türkiye'de konuşulan Arapça lehçelerde Türk dilinin etkisine ilişkin olarak *Baskın ve Aracı Dil Kavramları Bağlamında Türkçenin Mardin Arapçasına Etkisi*,²⁶ *Türkçe-Arapça Dil İlişkilerine Tarihsel ve Güncel Bir Bakış: Mardin Arapçası Atasözleri Örneği*²⁷ ve *Siirt Arapçasının Türkçeyle Zenginleştirilmesi*²⁸ başlıklı çalışmalar mevcuttur.

Yukarıda zikredilen çalışmaların büyük bir kısmı Türkçeden Arapçaya veya Arapçanın lehçelerine geçen kelimeler ve eklerle ilgilidir.²⁹ Bu makalemiz ise kelime alıntılarını aktarmaktan ziyade kelimelerin Arapçadaki kalıplara nasıl uyarlandığı ile ilgilidir. Bu yönüyle yukarıda zikredilen çalışmalardan farklılık arz etmektedir.

Bu çalışmada kullanılan veriler 2019-2022 yılları arasında Harran, Eyyübiye ve Haliliye ilçeleri başta olmak üzere Şanlıurfa'nın köylerinden 50 yaş üstü yaklaşık yüz kişi ile yapılan mülakatlardan elde edilen ve arşivimizde video ve ses kaydı şeklinde muhafaza edilen kayıtlardan çıkarılmıştır. Bu çalışmada lehçeye dair zikredilen tüm örnekler Şanlıurfa'da konuşulan Arapçaya dairdir.³⁰ Bölgenin tümünde sözcüklerin telaffuzu birbirine çok yakın olduğu için çalışmada zikredilen örnekler için ayrıca yöre adı zikredilmemiştir. Viranşehir ve Ceylanpınar ilçelerinde konuşulan Arapçada ise nisbeten geri kalan yerlerden farklı telaffuz özellikleri gösterebilmektedir. Bu sebeple bu çalışmada bu iki yöreden kelimeler verilmemiştir.

Şanlıurfa'da Konuşulan Arapça, bu çalışmada "ŞA" şeklinde kısaltılacaktır. Modern Standart Arapça ifadesi ise "MSA" şeklinde kısaltılacaktır.

1. Türkçe Kelimelerin Fiil Kalıplarına Aktarımı

201

Şanlıurfa Arapçasında Türkçeden alınan bazı kökler Arap dilinin vezinlerine uydurularak fiilleştirilmiştir. Dolayısıyla Türkçeden ödünçlenen kelimeler Şanlıurfa Arapçasında sülasi, sülasi mezid, rubai ve rubai mezid şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bazı kelimeler ise Arapçada bulunmayan kalıplara sokulmuştur.

1.1. Sülasi Mücerred Kalıba Aktarım

¹⁸ Mahdi Kanouni, *Cezayir Lehçesindeki Türkçe Kökenli Kelimeler* (İstanbul: Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Emir Abdülkadir Üniversitesi Sanat ve İslam Medeniyetleri Fakültesi Çeviri ve Doğu Dilleri Bölümü Dil ve Kültür Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

¹⁹ Fatma Şahan Güney, "Cezayir Arapçasına Osmanlıcadan Geçen Türkçe Kelimeler Ve Osmanlı Dönemi Cezayir'inde Günlük Hayat", *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5/17 (2018), 1-26.

²⁰ Abdülkerim Abushwereb, "Ottoman-Turkish words in Libyan-Arabic dialect (in Arabic)", *Studies on Turkish-Arab Relations Annual* (İstanbul: Türk-Arap İlişkileri İncelemeleri Vakfı, 1986), 6-12.

²¹ Erkan Türkmen, "Turkish Words in the Libyan Dialect of Arabic", *ERDEM Atatürk Kültür Merkezi Dergisi* 4/10 (1988), 227-244.

²² Necati Avcı, "Libya Yerel Arapçasında Kullanılan Türkçe Kelimeler", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/9 (1996), 147-158.

²³ Abdülmun'im Acab Elfaya, "Hafriyyât Luğaviyye - el-Elfâzu't-Turkiyye ve'l-İfrençiyye fi'l-Lugati'l-Sudâniyye", *Sudâris* (Erişim 01 Ağustos 2023).

²⁴ Alser Mohamed Ahmed Mohamed, *Sudan Arapçasında Türkçeden Geçen Kelimeler ve Bu Kelimelerin Sudanlı Öğrencilerin Türkçe Öğrenimine Yansımaları* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023).

²⁵ Hikmet Özdemir, "Tunus ve Civarında Yaşayan Türkçemiz", *Türk Dünyası Araştırmaları* 64 (1990), 153-168.

²⁶ Hadra Kübra Erkinay Tamtamış, "Baskın ve Aracı Dil Kavramları Bağlamında Türkçenin Mardin Arapçasına Etkisi", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11/22 (2019), 194-206.

²⁷ Gamze Mutlu, "Türkçe-Arapça Dil İlişkilerine Tarihsel ve Güncel Bir Bakış: Mardin Arapçası Atasözleri Örneği", *The Journal of Mesopotamian Studies* 6/2 (2021), 179-202.

²⁸ M. Malik Bankır - Yılmaz Akdemir, "Siirt Arapçasının Türkçeyle Zenginleştirilmesi", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/13 (2017), 139-146.

²⁹ Mutlu'nun kaleme aldığı *Türkçe-Arapça Dil İlişkilerine Tarihsel ve Güncel Bir Bakış: Mardin Arapçası Atasözleri Örneği* adlı çalışmada ise dil ve dil mantığı ilişkisi ele alınmıştır. Gamze Mutlu, "Türkçe-Arapça Dil İlişkilerine Tarihsel ve Güncel Bir Bakış: Mardin Arapçası Atasözleri Örneği", 194-198.

³⁰ Bu Arapçanın konuşulduğu alan için bkz. Önel, *Harran Bölgesinde Konuşulan Arap Diyalekti*, 5, 376.

(k.aptev) قَپْتَوَا	(tk.apṭûn) اِنْتَقِطُونُ	(k.appattev) قَپَّتَوَا	اِنْتَوُ
(k.apten) قَپَّتَنُ	(tk.apten) اِنْتَقِطَنُ	(k.appatten) قَپَّتَنُ	اِنْتَنُ
-	(ek.appit) اَقِيبَتْ	(k.appatit) قَپَّتِيتُ	اَيِّنُ
-	(nk.appit) اِنْقِيبَتْ	(k.appatni) قَپَّتِنِ	اِحْنُ

Aşağıdaki örnekler de Türkçeden alınan ve bu kalıpta kullanılan fiillerden bazılarıdır:

ŞA Anlamı	ŞA Muzari	ŞA Mazi	Türkçe Aslı
Düzeltti	اَيْدَوُزُ <i>aydavviz</i>	دَوُزُ <i>devvaz</i>	Düz
Fulledi	اَيْفَوُلُ <i>ayfavvil</i>	فَوُلُ <i>fevval</i>	Ful
Temizledi	اَيْتَمِّزُ <i>aytemmiz</i>	تَمَّزُ <i>temmez</i>	Temiz
Kaybetti	اَيْقَيِّبُ <i>aykayyib</i>	كَيِّبُ <i>kayyeb</i>	Kayıp
Kaydetti	اَيْقَيِّدُ <i>aykayyid</i>	كَيِّدُ <i>kayyed</i>	Kayıt
Sıvadı	اَيصَوِّقُ <i>aysavvik</i>	صَوِّقُ <i>savvak</i>	Sıva
Dondu, üşüdü	اَيبَوُّزُ <i>aybavviz</i>	بَوُّزُ <i>bavvaz</i>	Buz
Battı, iflas etti	اَيبَتَّقُ <i>aybettik</i>	بَتَّقُ <i>bettak</i>	Bat-
(Vitesi) boşa aldı	اَيبَوِّشُ <i>aybavviş</i>	بَوِّشُ <i>bavvaş</i>	Boş
Zorladı	اَيزَوُّرُ <i>ayzavvir</i>	زَوُّرُ <i>zavvar</i>	Zor
Tekrarladı, ikilettili ³¹	اَيكَنَّجُ <i>aykennic</i>	كَنَّجُ <i>kennec</i>	İkinci
Açık verdi, açığa çıkardı	اَيأَچِّقُ <i>ayaççık</i>	أَچِّقُ <i>aççak</i>	Açık

1.2.2. Fâ'ale (فاعل) kalıbı

Bu kalıpta kullanılan çok fiil vardır. Ancak MSA'da olduğu gibi muzarinin ilk harfi dammeli yapılmaz. Örneğin "çalış-" kelimesinden alınan çâlaş (چَالَشُ / çalıştı) fiilinin muzarisi اَيچَالِشُ (ايچَالِشُ) / çalışıyor şeklinde gelir. Bu husus, lehçenin genel bir özelliğidir.

ŞA Emir	ŞA Muzari	ŞA Mazi	
-	(ايچَالِشُ) اَيچَالِشُ	(çalış) چَالَشُ	هُوُ
-	(itçalış) اِتچَالِشُ	(çalışt) چَالَشْتُ	هِيَ
-	(ayçalışın) اَيچَالِشُونُ	(çalışav) چَالِشُوا	هُمَّ
-	(ayçalışen) اَيچَالِشَنُ	(çalışen) چَالِشَنُ	هِنَّ
(çalış) چَالِشُ	(itçalış) اِتچَالِشُ	(çalışit) چَالِشْتُ	اِنْتِ

³¹ Bu ifade pamuk ekini ile ilgili olarak "ikinci kez ekmek" veya "ikinci kez hasat etmek" için yaygın olarak kullanılır.

چَالِشِي (çâlşiy)	اِتْچَالِشِين (itçâlşîn)	چَالِشْتِي (çâlaştıy)	اِنِّي
چَالِشُوا (çâlşev)	اِتْچَالِشُون (itçâlşûn)	چَالِشْتُوا (çâlaştew)	اِنْتُو
چَالِشْن (çâlşen)	اِتْچَالِشْن (itçâlşen)	چَالِشْتْن (çâlaştēn)	اِنْن
-	اُچَالِشْ (eçâlîş)	چَالِشْت (çâlaşt)	اِنِّي
-	اِنْچَالِشْ (inçâlîş)	چَالِشْن (çâlaşni)	اِحْن

Aşağıdaki örnekler de Türkçeden alınan ve bu kalıpta kullanılan fiillerden bazılarıdır:

ŞA Anlamı	ŞA Muzari	ŞA Mazi	Türkçe Aslı
Dağıttı	اَيْدَاقْتْ <i>ıydâk.it</i>	دَاقْتْ ³² <i>at.kdâ</i>	Dağıt-
Yarıştı	اَيْيَارِشْ <i>ıyyârîş</i>	يَارِشْ <i>yâraş</i>	Yarış-
Sözleşti	اَيْسَاوَزْ <i>ıysâviz</i>	سَاوَزْ <i>sâvaz</i>	Söz
Karıştı	اَيْقَارِشْ <i>ıyk.âriş</i>	قَارِشْ <i>k.âraş</i>	Karış-
Pazarlık yaptı	اَيْبَارِزْ <i>ıybâzir</i>	بَارِزْ <i>bâzar</i>	Pazarlık
Kaçırdı	اَيْقَاچِرْ <i>ıyk.âçir</i>	قَاچِرْ <i>k.âçar</i>	Kaçır-

1.2.3. Tefa''ale (تَفَعَّل) Kalıbı

Bu kalıpta kullanılan çok fiil vardır. MSA'daki kullanımla birebir aynıdır. Yalnızca mazi ve muzarinin kök ilk harfi kesreli gelir. Örneğin "kapat-" kelimesinden alınan *tik.appat* (تَفَعَّلَتْ / *kapandı*) fiilinin muzarisi *ıytik.appet* (اَيْتَفَعَّلَتْ / *kapıyor*) şeklinde gelir.

ŞA Emir	ŞA Muzari	ŞA Mazi	
-	اَيْتَفَعَّلَتْ (ıytik.appat)	تَفَعَّلَتْ (tik.appat)	هُو
-	اَتَفَعَّلَتْ (ttik.appat)	تَفَعَّلَتْ (tik.appatet)	هِي
-	اَيْتَفَعَّلْتُون (ıytik.appatûn)	تَفَعَّلْتُون (tik.appatev)	هُمْ
-	اَيْتَفَعَّلْتْن (ıytik.appaten)	تَفَعَّلْتْن (tik.appaten)	هِن
تَفَعَّلَتْ (tik.appat)	اَتَفَعَّلَتْ (ttik.appat)	تَفَعَّلَتْ (tik.appatit)	اِنْتِ
تَفَعَّلْتِي (tik.appatiy)	اَتَفَعَّلْتِين (ttik.appatîn)	تَفَعَّلْتِي (tik.appattiy)	اِنِّي
تَفَعَّلْتُوا (tik.appatev)	اَتَفَعَّلْتُون (ttik.appatûn)	تَفَعَّلْتُوا (tik.appatev)	اِنْتُو
تَفَعَّلْتْن (tik.appaten)	اَتَفَعَّلْتْن (ttik.appaten)	تَفَعَّلْتْن (tik.appaten)	اِنْن
-	اَتَفَعَّلَتْ (etik.appat)	تَفَعَّلَتْ (tik.appatit)	اِنِّي
-	اِنْتَفَعَّلَتْ (intik.appat)	تَفَعَّلْتْن (tik.appatni)	اِحْن

³² Şanlıurfa Arapçasında *ğaym* sesi kullanılmadığı için *kaf* harfiyle gösterilmiştir.

Aşağıdaki örnekler de Türkçeden alınan ve bu kalıpta kullanılan fiillerden bazılarıdır:

ŞA Anlamı	ŞA Muzari	ŞA Mazi	Türkçe Aslı
Düzeldi, düz oldu	اَيْتِدَوَزُ <i>ytidevvez</i>	تَدَوَزُ <i>tidevvaz</i>	Düz
Kaydoldu	اَيْتَقَيَّدُ <i>ytik.ayyed</i>	تَقَيَّدُ <i>tik.ayyed</i>	Kayıt
Yasaklandı	اَيْتَيَّصَّقُ <i>ytiyas.s.ak.</i>	تَيَّصَّقُ <i>tiyas.s.ak.</i>	Yasak
Sıvandı	اَيْتَيَّصَّقُ <i>ytis.avvak.</i>	تَيَّصَّقُ <i>tis.avvak.</i>	Sıva
Zenginleşti	اَيْتَزَنِّگَلُ <i>ytizangal</i>	تَزَنِّگَلُ <i>tizangal</i>	Zengin
Zorlandı	اَيْتَزَوَّرُ <i>ytizavvar</i>	تَزَوَّرُ <i>tizavvar</i>	Zor

1.2.4. Tefâ'ale (تفاعل) Kalıbı

Bu kalıpta kullanılan çok fiil vardır. MSA'daki kullanımla birebir aynıdır. Yalnızca mazi ve muzarinin kök ilk harfi kesreli gelir. Örneğin "barış-" kelimesinden alınan *tibâraş* (تَبَارَشُ / *barıştı*) fiilinin muzarisi *ytibâraş* (اَيْتَبَارَشُ / *barışıyor*) şeklinde gelir.

ŞA Emir	ŞA Muzari	ŞA Mazi	
-	اَيْتَبَارَشُ (<i>ytibâraş</i>)	تَبَارَشُ (<i>tibâraş</i>)	هُوَ
-	اَيْتَبَارَشُ (<i>ttibâraş</i>)	تَبَارَشْتُ (<i>tibâraşet</i>)	هِيَ
-	اَيْتَبَارَشُونُ (<i>ytibâraşûn</i>)	تَبَارَشُوا (<i>tibâraşev</i>)	هُمْ
-	اَيْتَبَارَشُنُ (<i>ytibâraşen</i>)	تَبَارَشْتُنُ (<i>tibâraşen</i>)	هِنَّ
تَبَارَشُ (<i>tibâraş</i>)	اَيْتَبَارَشُ (<i>ttibâraş</i>)	تَبَارَشْتُ (<i>tibâraşit</i>)	اِنَّتِ
تَبَارَشِي (<i>tibâraşiy</i>)	اَيْتَبَارَشِينُ (<i>ttibâraşîn</i>)	تَبَارَشْتِي (<i>tibâraştiy</i>)	اِنَّيْ
تَبَارَشُوا (<i>tibâraşev</i>)	اَيْتَبَارَشُونُ (<i>ttibâraşûn</i>)	تَبَارَشْتُوا (<i>tibâraştev</i>)	اِنَّتُو
تَبَارَشُنُ (<i>tibâraşen</i>)	اَيْتَبَارَشُنُ (<i>ttibâraşen</i>)	تَبَارَشْتُنُ (<i>tibâraşten</i>)	اِنَّنِ
-	اَيْتَبَارَشُ (<i>etibâraş</i>)	تَبَارَشْتُ (<i>tibâraşit</i>)	اَيْنِ
-	اَيْتَبَارَشُنُ (<i>ntibâraş</i>)	تَبَارَشْتُنِ (<i>tibâraşni</i>)	اِحْنِ

Aşağıdaki örnekler de Türkçeden alınan ve bu kalıpta kullanılan fiillerden bazılarıdır:

ŞA Anlamı	ŞA Muzari	ŞA Mazi	Türkçe Aslı
Yarıştı	اَيْتِيَّارَاشُ <i>ytiyâraş</i>	تِيَّارَاشُ <i>tiyâraş</i>	Yarış
Sözleşti	اَيْتِسَاوَزُ <i>ytisâvaz</i>	تِسَاوَزُ <i>tisâvaz</i>	Söz

Karıştı	اَيْتَقَارَشُ <i>ytik.âraş</i>	تَقَارَشُ <i>tik.âraş</i>	Karış-
Dağıldı	اَيْتَدَاقَتْ <i>ytidâk.at</i>	تَدَاقَتْ <i>tidâk.at</i>	Dağıt-
Kirve oldu	اَيْتِكَارَفُ <i>ytikâraf</i>	تِكَارَفُ <i>tikâraf</i>	Kirve
Keyif yaptı	اَيْتِكَاَيْفُ <i>ytikâyef</i>	تِكَاَيْفُ <i>tikâyef</i>	Keyif

1.3. Rubâ'î Mücerred Kalıba Aktarım

1.3.1. Fa'lale (فعلل) Kalıbı

Şanlıurfa Arapçasını incelediğimizde Türkçeden alınan bazı kelimelerin rubâî mücerred kalıpta fiil yapıldığını gözlemledik. Örneğin Türkçedeki “çırçır” kelimesinden alınan ve Şanlıurfa Arapçasında چَرَّچَرَّ / اَيْچَرَّچَرَّ (*çarçar/ıyçarçır*) şeklinde kullanılan fiil “çırçırladı, çırçır yaptı” manasında olup rubâî mücerred bir fiil kalıbındadır. Ancak muzari formun ilk harfi MSA’da olduğu gibi dammeli yapılmaz.

ŞA Emir	ŞA Muzari	ŞA Mazi	
-	اَيْچَرَّچَرَّ (<i>ıyçarçır</i>)	چَرَّچَرَّ (<i>çarçar</i>)	هَوُّ
-	اِتَّچَرَّچَرَّ (<i>itçarçır</i>)	چَرَّچَرَّتْ (<i>çarçaret</i>)	هَيَّ
-	اَيْچَرَّچَرُّونُ (<i>ıyçarçırûn</i>)	چَرَّچَرُّوا (<i>çarçarav</i>)	هَمُّ
-	اَيْچَرَّچَرِّينَ (<i>ıyçarçırin</i>)	چَرَّچَرَّانَ (<i>çarçaran</i>)	هِنِّ
چَرَّچَرَّ (<i>çarçır</i>)	اِتَّچَرَّچَرَّ (<i>itçarçır</i>)	چَرَّچَرَّتْ (<i>çarçart</i>)	اِنْتِ
چَرَّچَرِّي (<i>çarçiriy</i>)	اِتَّچَرَّچَرِّينَ (<i>itçarçırîn</i>)	چَرَّچَرَّتِي (<i>çarçartiy</i>)	اِنِّي
چَرَّچَرُّوا (<i>çarçirav</i>)	اِتَّچَرَّچَرُّونُ (<i>itçarçırûn</i>)	چَرَّچَرَّتُوا (<i>çarçartav</i>)	اِنْتُوا
چَرَّچَرِّنَ (<i>çarçiren</i>)	اِتَّچَرَّچَرِّينَ (<i>itçarçırin</i>)	چَرَّچَرَّتِنَ (<i>çarçarten</i>)	اِنْنِ
-	اَچَرَّچَرَّ (<i>eçarçır</i>)	چَرَّچَرَّتْ (<i>çarçarit</i>)	اَيِّ
-	اِنَّچَرَّچَرَّ (<i>nçarçır</i>)	چَرَّچَرَّتِنِ (<i>çarçarni</i>)	اِحْنِ

Aşağıdaki örnekler de Türkçeden alınan ve bu kalıpta kullanılan fiillerden bazılarıdır:

ŞA Anlamı	ŞA Muzari	ŞA Mazi	Türkçe Aslı
Başladı	اَيْبَاشَلِدُ <i>ybaşlıd</i>	بَاشَلِدُ <i>başlad</i>	Başladı, başla-
Düzeltti	اَيْدَزْجِنُ <i>ydezgin</i>	دَزْجِنُ <i>dezgen</i>	Düzgün
Tamir etti	اَيْتَعْمِرُ <i>yta'mir</i>	تَعْمِرُ <i>ta'mar</i>	Tamir
Yanlış yaptı	اَيْيَقْنِشُ <i>yyak.niş</i>	يَقْنِشُ <i>yak.neş</i>	Yanlış
Kaynak etti	اَيْقَيْنِقُ <i>yk.aynik</i>	قَيْنِقُ <i>k.aynak</i>	Kaynak
Sürgün etti, dövdü	اَيْسَرْجِنُ <i>ysergin</i>	سَرْجِنُ <i>sergen</i>	Sürgün

1.4. Rubâ'î Mezid Kalıba Aktarım

Şanlıurfa Arapçasında Türkçeden alınan kelimeler Rubâ'î mücerred kalıbın başına ta ekleyerek tefa'lul kalıbında mezid kalıba da aktarılmaktadır.

1.4.1. Tefa'lale (تفعّل) Kalıbı

Şanlıurfa Arapçasını incelediğimizde Türkçeden alınan bazı kelimelerin rubâî mezid kalıpta da fiil yapıldığı görülmektedir. Örneğin “çırçır” kelimesinden alınan تَجْرُجْرُجْ / اَيْتَجْرُجْرُجْ (tiçarcar/ıytiçarcır) kelimesi rubâî mezid humâsî bir fiil kalıbında kullanılıp “çırçırlandı” manasında dönüşlülük ifade etmektedir. Yine “düzgün” kelimesinden alınan تَدْرُكُنْ / اَيْتَدْرُكُنْ (tidezgen/ıytidezgin) şeklinki fiil rubâî mezid humâsî formunda olup “düzeldi” manasında dönüşlülük ifade eder. Bunun örneklerine Şanlıurfa Arapçasında çokça rastlamak mümkündür.

ŞA Emir	ŞA Muzari	ŞA Mazi	
-	(ıytidezgen) اَيْتَدْرُكُنْ	(tidezgen) تَدْرُكُنْ	هُوَ
-	(ttidezgen) اِتَدْرُكُنْ	(tidezgenet) تَدْرُكِنْتْ	هِيَ
-	(ıytidezgenûn) اَيْتَدْرُكُنُوْا	(tidezgenav) تَدْرُكِنُوْا	هُمْ
-	(ıytidezgenen) اَيْتَدْرُكِنْنَ	(tidezgenen) تَدْرُكِنْنَ	هِنَّ
(tidezgen) تَدْرُكُنْ	(ttidezgen) اِتَدْرُكُنْ	(tidezgenit) تَدْرُكِنْتْ	اِنَّتْ
(tidezgeniy) تَدْرُكِنِيْ	(ttidezgenîn) اِتَدْرُكِنِيْنِ	(tidezgentiy) تَدْرُكِنْتِيْ	اِنْتِيْ
(tidezgenev) تَدْرُكِنُوْا	(ttidezgenûn) اِتَدْرُكِنُوْا	(tidezgentev) تَدْرُكِنْتُوْا	اِنْتُوْ
(tidezgenen) تَدْرُكِنْنَ	(ttidezgenen) اِتَدْرُكِنْنَ	(tidezgenten) تَدْرُكِنْتَنْ	اِنْتَنْ
-	(etidezgen) اَتَدْرُكُنْ	(tidezgenit) تَدْرُكِنْتْ	اَيِّ
-	(ntidezgen) اِنْتَدْرُكُنْ	(tidezgenni) تَدْرُكِنْنِيْ	اِحْنِ

Aşağıdaki örnekler de Türkçeden alınan ve bu kalıpta kullanılan fiillerden bazılarıdır:

ŞA Anlamı	ŞA Muzari	ŞA Mazi	Türkçe Aslı
Tıraş oldu	(ıytibarbar) اَيْتَبْرَبْرُ	(tibarbar) تَبْرَبْرُ	Berber
Tamir edildi	(ıytita'mar) اَيْتَتَعَمَّرْ	(tita'mar) تَتَعَمَّرْ	Tamir
Sürgün edildi	(ıytisergen) اَيْتَسْرُكُنْ	(tisergen) تَسْرُكُنْ	Sürgün
Kaynak edildi	(ıytik.aynak) اَيْتَقَيْنَقْ	(tik.aynak) تَقَيْنَقْ	Kaynak

1.5. Diğer Kalıplar

Türkçeden alınıp MSA'da bulunmayan kalıplar da Şanlıurfa Arapçasında kullanılmaktadır. Örneğin “ezber-” kelimesinden alınan izberle/yizberliy (ezberledi); “boya” kelimesinden alınan bôyak. / ıybôynk. (boyadı); “yanlış” kelimesinden alınan yak.naş/ıyyak.niş (yanlış yaptı) ve “güven” kelimesinden alınan tiğévan/ıytiğévan (güvendi) fiilleri yukarıdaki kalıplarda olmayıp farklı kalıplarda fiilleştirilmiştir.

Ayrıca سَاو/sâva (yaptı) fiiliyle birlikte birçok Türkçe kelime de kullanılır. *Sâva k.azi* (kaza yaptı), *sâva yüksek lisans* (yüksek lisans yaptı), *sâva sipôr* (spor yaptı), *sâva başvuru* (başvuru yaptı), *sâva âlcı* (alçı uygulaması yaptı) gibi birçok Türkçe kullanım bu yardımcı fiil aracılığıyla kullanılır.

2. Türkçeden Alınan Kelimelerin İsim Kalıplarına Aktarımı

2.1. Master Kalıplarına Aktarım

Türkçe kelimelerden türetilen fiiller mezid bir kalıpta mazi, muzari ve emir olarak kullanıldığı gibi ilgili kalıplarda MSA'daki vezne uygun olarak master formunda da kullanılmaktadır.

2.1.1. Türkçeden Şanlıurfa Arapçasına Geçen Fiillerin Master Vezinleri

Türkçe kelimelerden alınarak türetilen fiiller Şanlıurfa Arapçasında mazi, muzari, emir ve master yapısıyla kullanılmaktadır. Bu fiiller Arapça fiil kalıplarına da uyarlanmaktadır. Genelde tef'ül, mufâ'ale, tefa'ul ve fi'lâl kalıplarına uyarlandığı görülmektedir.

Örneğin Türkçedeki "kapatmak" kelimesinden alınarak fiile uyarlanan kelime mazide *ḳappat*, muzaride *ḳappit*, emirde de *ḳappit* şeklinde kullanılmaktadır. Bu fiil Arapçadaki tef'ül kalıbına uyarlanmıştır. Ancak bu fiilin mastarı farklı bir vezinde *tkippit* şeklinde gelmektedir. Türkçedeki "kaydetmek" kelimesinden alınan *ḳayyed*, "kaybetmek" kelimesinden alınan *ḳayyeb*, "düzeltmek" kelimesinden alınan *devvez*, "sıvamak" kelimesinden alınan *şavvaḳ*, "ayarladı" kelimesinden alınan *'ayyar* gibi kelimeler de yukarıda zikrettiğimiz örnekteki gibi tef'ül kalıbında kullanılmakta ve mazi, muzari, emir ve mastarları aynı şekilde gelmektedir.

Aşağıda Türkçeden alınan fiiller ve mastarları verilmiştir.

208

Fiil Kalıbı	ŞA Master	ŞA Fiil	Türkçe Kelime/İfade
Tefa'ul	<i>ttikiyyid</i>	<i>tikayyed-iytikayyed</i>	Kaydolmak
Tefa'ul	<i>tyişşik</i>	<i>tiyaşşak-iytiyaşşak</i>	Yasaklandı
Tefa'ul	<i>tşıvovıḳ</i>	<i>tişavvaḳ-iytişavvaḳ</i>	Sıvandı
Fi'lâl	<i>ti'mîri</i>	<i>ta'mar-iyta'mir</i>	tamir etmek
Fi'lâl	<i>tçirçir</i>	<i>çarçar-iyçarçır</i>	çırçırlamak
Tefa'lul	<i>tçirçir</i>	<i>tiçarçar-iytiçarçar</i>	çırçırlandı
Fi'lâl	<i>tbişlid</i>	<i>başlad-iybaşlid</i>	Başlamak
Fe'l	<i>slilân</i>	<i>sel-ıysil</i> ³³	Silmek
Mufâ'ale	<i>mçâlaş</i>	<i>çâlaş-iyçâlîş</i>	Çalışmak
Mufâ'ale	<i>myâraş</i>	<i>yâraş-iyyârîş</i>	Yarışmak
Tefâ'ul	<i>mdâkat</i>	<i>tidâkat-iytidâkit</i>	Dağıldı
Fi'lâl	<i>tyikniş</i>	<i>yaknaş-iyyakniş</i>	Yanlış yapmak
Tef'ül	<i>ttimmiz</i>	<i>temmez-iytemmiz</i>	Temizlemek

2.2. İsimlerde Müzekkerlik Müenneslik Formuna Aktarım

Bu isimlerin yanı sıra Türkçeden veya diğer dillerden Şanlıurfa Arapçasına geçip müzekker kabul edilen isimler de mevcuttur. Örnek:

صَالُونَ تَلْزُونُ فَايَلُونَ مُصَلِّونَ تَبْلُغُونَ الْقَمَّالَ

³³ Arapçadaki mudaaf fiillerin Şanlıurfa Arapçasında kullanıldığı gibi kullanılmaktadır.

<i>el-kanâl</i>	<i>télafûn</i>	<i>mus.luk</i>	<i>k.âblav</i>	<i>telezyôn</i>	<i>s.âlôn</i>
Kanal	Telefon	Musluk	Kablo	Televizyon	Salon

Bu isimlerin yanı sıra Türkçeden veya diğer dillerden Şanlıurfa Arapçasına geçiş müennes kabul edilen isimler de mevcuttur.

<i>رِجْتِه</i>	<i>حَسْتَحَانِه</i>	<i>پَرْدِه</i>	<i>قُولَانِيَه</i>	<i>جَادِه</i>	<i>قُمَنْدِه</i>
<i>reçeti</i>	<i>hastehâni</i>	<i>perdi</i>	<i>k.ôlânyî</i>	<i>câddi</i>	<i>k.umandi</i>
Reçete	Hastane	Perde	Kolonya	Cadde	Kumanda

2.3. İsimlerde İkil ve Çoğul Forma Aktarım

2.3.1. İkil Forma Aktarım

Şanlıurfa Arapçasına geçen Türkçe kelimeler de MSA'daki kalıpla tesniye yapılır. MSA'da tesniye isimler merfu olduğunda sonu ان alırken, mansub veya mecrur olduklarında ین alırlar. Ancak Harran lehçesinde tesniyelerin cümledeki konumu dikkate alınmaz ve sonu daima ين şeklinde gelir. İkil isimler daima ya-nun aldığından ve ya harfinden önceki harf fethalı olduğundan (ay-ey sesi) daima imaleli telaffuz edilir.

Anlamı	ŞA Tesniye İsim	Türkçe Kelime
İki öğrenci	<i>öğrenciyyén</i> أَكْرَجِيَّيْنِ	Öğrenci
İki kablo	<i>k.âblavén</i> قَابَلَوَيْنِ	Kablo
İki televizyon	<i>telezyônén</i> تَلَزْيُونَيْنِ	Televizyon
İki perde	<i>perditén</i> پَرْدَتَيْنِ	Perde
İki sucu	<i>s.ûciyyén</i> صُوجِيَّيْنِ	Sucu
İki çatal	<i>çatalén</i> چَتَلَيْنِ	Çatal
İki reklam	<i>reklamén</i> رَكْلَمَيْنِ	Reklam
İki buzdolabı	<i>bûzdûlâbén</i> بُوزْدُولَابَيْنِ	Buzdolabı

2.3.2. Çoğul Forma Aktarım

Türkçeden Şanlıurfa Arapçasına geçen bazı isimler çoğul yapıldığında MSA'daki düzenli çoğul veya kırık çoğul kalıplarına sokulur. Bu kelimelerin çoğu müennes kabul edilir.

2.3.2.1. Müennes Düzenli Çoğullar

Türkçeden Şanlıurfa Arapçasına geçen bazı kelimelerin müennes olarak kullanıldığını ve cem-i müennes salim şeklinde çoğul yapıldığını tespit ettik.

ŞA Anlamı	ŞA Cem'	ŞA Müfred
Teneke	<i>tnikât</i> اْتِنِكَات	<i>tniki</i> اْتِنِكِه
Sürahi	<i>slâh.iyyât</i> اِسْلَاحِيَّات	<i>slâh.iyyi</i> اِسْلَاحِيَّه
Kız öğrenci	<i>öğrenciyyât</i> اُكْرَجِيَّات	<i>öğrenciyyi</i> اُكْرَجِيَّه
Belge	<i>belgât</i> بَلْغَات	<i>belgi</i> بَلْغِه

Hastane	<i>ḥastehânât</i>	حَسْتَحَانَات	<i>ḥastehâni</i>	حَسْتَحَانِي
Halı	<i>ḥâliyyât</i>	حَالِيَّات	<i>ḥâliyyi</i>	حَالِيَّي
Destekleme	<i>desteklemât</i>	دَسْتَكَلِمَات	<i>desteklemi</i>	دَسْتَكَلِمِي
Düğme	<i>digmât</i>	دِغِمَات	<i>digmi</i>	دِغِمِي
Reçete	<i>reçetât</i>	رِجَّتَات	<i>reçeti</i>	رِجَّتِي
Sandalye	<i>sendeliyyât</i>	سَنْدَلِيَّات	<i>sendeliyyi</i>	سَنْدَلِيَّي
Şişe	<i>şûşât</i>	شُوشَات ³⁴	<i>şûşi</i>	شُوشِي
Karne	<i>k.arnât</i>	قَرَنَات	<i>k.arni</i>	قَرَنِي
Kepçe	<i>kepçât</i>	كَيْچَات	<i>kepçi</i>	كَيْچِي
Hemşire	<i>hemşîrât</i>	هَمْشِيرَات	<i>hemşîri</i>	هَمْشِيرِي
Vazo	<i>vâzovât</i>	وَأَزَوَات	<i>vâzova</i>	وَأَزُو
Çanta	<i>çentât</i>	چَنْتَات	<i>çenti</i>	چَنْتِي
Çuval	<i>çuvâlât</i>	چُوَالَات	<i>çuvâla</i>	چُوَالِي
Peçete	<i>peçetât</i>	پِچْتَات	<i>peçeti</i>	پِچْتِي
Perde	<i>perdât</i>	پِرْدَات	<i>perdi</i>	پِرْدِي
Poşet	<i>pôşétât</i>	پُوشِيَّات	<i>pôşéti</i>	پُوشِيَّي
Gömlek	<i>gômlegât</i>	گُومَلْغَات	<i>gômlege</i>	گُومَلْغِي

2.3.2.2. Düzensiz Çoğullar

Türkçeden Şanlıurfa Arapçasına geçen bazı kelimelerin de düzensiz şekilde çoğul yapıldığı görülmektedir. Bu çoğulların çoğu müennesli hâ'sı (ة) ile bitmektedir.

ŞA Anlamı	ŞA Cem'	ŞA Müfred
Öğrenci	<i>öğrenciyyi</i>	أَوْكُرْنَجِي
Elektrikçi	<i>elektirikçiyyi</i>	أَلْكَتِرِكْجِي
Sucu	<i>s.ûciyyi</i>	صُوجِي
Kalıpçı	<i>k.âlibçiyyi</i>	قَالِبْجِي
Çiftçi	<i>çifçiyyi</i>	چِفْجِي
Cigerci	<i>cigerciyyi</i>	جِجْرَجِي
Çukur	<i>çhûra</i>	چُخْر

³⁴ Bu kelime اشوش (şoş) şeklinde de çoğul yapılır.

Çatal	<i>çatalât/çtûla</i>	چَتَلَات / اِجْتُولَة	<i>çatal</i>	چَتَل
Kılıf	<i>uk.lûfa</i>	أُكْلُوفَة	<i>k.ılıf</i>	كِلِف
Çöl	<i>ıçvâl</i>	اِجْوَال	<i>çöl</i>	چُول
Yatak	<i>yatak.ât</i>	يَتَقَات	<i>yatak.</i>	يَتَقْ
Dolap	<i>dûlâbât/duvâlîb</i>	دُولَابَات / دُوَالِب	<i>dûlâb</i>	دُولَاب
Motor, traktör	<i>matôrat / muvâtîr</i>	مَاتُورَات / مُوَاتِير	<i>matôr</i>	مَاتُور
Yurt	<i>yurtât</i>	يُرْتَات	<i>yurt</i>	يُرْت
Koltuk	<i>k.ôltukât</i>	كُولْتُقَات	<i>k.ôltuk</i>	كُولْتُق
Telefon	<i>télefûnât</i>	تِيلِفُونَات	<i>télefûn</i>	تِيلِفُون
Bilgisayar	<i>bilgis.ayyârât</i>	بِلْغِصِيَّارَات	<i>bilgis.ayyâr</i>	بِلْغِصِيَّار
Kontür	<i>k.ôntirât</i>	كُونْتِيرَات	<i>k.ôntir</i>	كُونْتِير
Kablo	<i>k.âblavât</i>	قَابَلَوَات	<i>k.âblav</i>	قَابَلَو
Ağa	<i>k.avât</i>	قَوَات ³⁵	<i>ak.a</i>	أَقَة
Terlik	<i>terâlig</i>	تَرَالِغ	<i>terlig</i>	تَرَلِغ
Ambar	<i>'anâbir</i>	عَنْبِير	<i>'anbar</i>	عَنْبَر
Tembel	<i>tenâbil</i>	تَنْبَال	<i>tenbel</i>	تَنْبَل
Bayrak	<i>biyârik</i>	بِيَارِق	<i>bayrak</i>	بَيْرِق
Tosun	<i>t.tyâsîn</i>	طِيَّاسِين	<i>t.ésûn</i>	طِيَّسُون
Tepsi	<i>tibâsiy</i>	تَبَّاسِي	<i>tebsiyi</i>	تَبَّسِيَّة
Boru	<i>buvâriy</i>	بُورِي	<i>bûriy</i>	بُورِي
Doktor	<i>tihtâtîr</i>	تِيْحَاتِير	<i>tehtûr</i>	تِيْحُور

Türkçeden gelen ve “oda, büyük oda” manasında kullanılan اَوْظَة (ôza) kelimesinin çoğulu da bu kalıpta اَوْظَات (uvaz) şeklindedir.

Düzensiz çoğullar MSA'daki bazı cem-i teksir kalıplarına da aktarılmaktadır. Buna şu kalıplar örnek verilebilir:

a- Fe'âilil فَعَالِل Vezni

³⁵ Muhtemelen bu çoğulun aslı “ağalar” anlamında أَقَوَات (ak.avât) şeklinde olup hemze düşmüştür.

Türkçeden Şanlıurfa Arapçasına geçen bazı kelimeler de bu kalıpta kullanılır. Örneğin “çardak” manasındaki kelimenin müfredi چَرْدَقْ (*çardak*), çoğulu ise چَرَادِقْ (*çerâdık*) şeklinde kullanılır. Yine “bardak” manasındaki kelimenin müfredi بَرْدَقْ (*bardak*), çoğulu ise بَرَادِقْ (*barâdık*) şeklinde kullanılır.

b- Fevâ'il فَوَاعِلْ / Fuvâ'il فُواعِلْ Vezni

Fevâ'il kalıbında az sayıda kelime tespit edebildik. MSA'da bu kalıpta olan kelimeler Şanlıurfa Arapçasında genellikle *fuvâ'il* şeklinde kullanılır, yani ilk harfi dammeli olarak telaffuz edilir. Türkçe'den Şanlıurfa Arapçasına geçen bazı kelimeler de bu kalıp ta kullanılır.

ŞA Anlamı	ŞA Cem'	ŞA Müfred
Çadır	<i>çuvâdir</i> چُوَادِرْ	<i>çâdir</i> چَادِرْ
Döşek	<i>duvâşic</i> دُوَاشِجْ	<i>dôşeg</i> دُوشِغْ
Boru	<i>buvâriy</i> بُوَارِيْ	<i>bûriy</i> بُورِيْ

c- Fevâ'il فَوَاعِلْ / Fuvâ'il فُواعِلْ Vezni

MSA'da çoğulu *fevâ'il* şeklinde gelen kelimeler Şanlıurfa Arapçasında nadiren kullanılır. MSA'da *fevâ'il* kalıbındaki kelimeler Şanlıurfa Arapçasında bu kalıpta kullanılsa da daha çok *fuvâ'il* vezninde kullanılır. Türkçe'den Şanlıurfa Arapçasına geçen bazı kelimeler de bu kalıp ta kullanılır.

ŞA Anlamı	ŞA Cem'	ŞA Müfred
Kaşık	<i>huvâşic</i> حُوَاشِجْ	<i>hâşûga</i> حَاشُوْغَا
Kürek	<i>kuvârîç</i> كُوَارِيْچْ	<i>kârûka</i> كَارُوْكَ
Patoz	<i>buvât.îz</i> بُوَاتِيْزْ	<i>bât.ôz</i> بَاتُوْزْ
Motor, traktör	<i>muvâtîr</i> مُوَاتِيْرْ	<i>mâtôr</i> مَاتُوْرْ
Çekiç	<i>çuvâkîk</i> چُوَاكِكْ	<i>çâkûk</i> چَاكُوْكْ

d- Mefâ'il veya Mıfâ'il مَفَاعِلْ Vezni

Türkçe'den Şanlıurfa Arapçasına geçen bazı kelimeler de bu kalıp ta kullanılır. Örneğin Türkçedeki “minder” kelimesinin Şanlıurfa Arapçasında müfredi مِندَرْ (*mindar*), çoğulu da مِندَارْ (*menâdir*) şeklinde kullanılır. Aynı şekilde Türkçedeki “musluk” kelimesinin Şanlıurfa Arapçasında müfredi مُصْلُقْ (*mus.luk*), çoğulu da مِصَالِقْ (*ms.âlhk*) şeklinde kullanılır.

MSA'da *mefâ'il* veznindeki kelimelerin neredeyse hepsi Şanlıurfa Arapçasında ilk harfi kesreli telaffuz edilerek *mifâ'il* vezninde kullanılır. Nadiren de olsa ilk harfin ötreli telaffuz edildiğini tespit ettik.

Türkçe'den Şanlıurfa Arapçasına geçen bazı kelimeler de bu kalıp ta kullanılır. Örneğin Türkçedeki "memur" kelimesinin Şanlıurfa Arapçasında müfredi ³⁶مأمور (mâmûr), çoğulu da مومير (muvâmîr) şeklinde kullanılır. Aynı şekilde Türkçedeki "mendil" kelimesinin Şanlıurfa Arapçasında müfredi مندیل (mendîl), çoğulu da مناديل (menâdil) şeklindedir.

2.4. İsmi Fail Formuna Aktarım

Türkçe kelimelerin Şanlıurfa Arapçasında ism-i fail formuna aktarımında Modern Standart Arapçanın kalıplarına büyük oranda uyulduğu görülmektedir. Dolayısıyla üç harfli fiiller ismi fâil formuna فاعل kalıbında aktarılır. Ancak üçten fazla harfe sahip fiilden ism-i fail elde etmek için muzari fiilin başındaki muzaraat harfi atılır, yerine mim getirilir. Sondan bir önceki harf te kesreli yapılır. Ancak MSA'nın aksine Şanlıurfa Arapçasında başa getirilen mim harfi dammeli değil kesreli gelir. Diğer isimler de olduğu gibi lehçenin standart bir kullanımı olarak sakın harfle başlamaktan kaçınmak için kelimenin başına hafif hemze getirilir.

Şanlıurfa Arapçasında ism-i failer hem işi yapan anlamında, hem de -mişli geçmiş zaman manasında kullanılır. Ayrıca muzari fiil yerine de kullanımına da rastlanmaktadır. Örneğin سَاكْتُ "susan", "susmuş" ve "susuyor" manalarında kullanılır.

ŞA Anlamı	ŞA Türetilen İsm-i Fail	ŞA Fiil
Silen, silmiş	سَالُّ (sâll)	سَلُّ (sell)
Çizen, çizmiş	چَاژُّ (çezz)	چَزُّ (cezz)
Kapatan, kapatmış	اَمَكَّيْتُ (mkappit)	كَفَّيْتُ (k.appat)
Dağıtan, dağıtmış	اِمْدَاقْتُ (mdâk.it)	دَاقْتُ (dâk.at)
Kaydolan, kaydolmuş	مِتَقَيَّدُ (mitk.ayyid)	تَقَيَّدُ (tik.ayyed)
Sözleşen, sözleşmiş	مِتْسَاوَزُ (mitsâviz)	تِسَاوَزُ (tisâvaz)
Yanlış yapan, yanlış yapmış	اِمَيَّقِنِشُ (myak.niş)	يَقَنِشُ (yak.neş)

2.5. İsmi Meful Formuna Aktarım

Şanlıurfa Arapçasında ism-i meful, üç harfli fiilden مَفْعُولُ vezninde türetilir. Diğer bir ism-i meful türetme yöntemi ise fiilin başına مِنْ getirilmesidir. Dolayısıyla مَكْتُوبُ (mektûb) denildiği gibi مَنَكْتِيبُ (minketib) te denilmektedir. Bilindiği üzere ism-i meful ile meçhul fiil birbiriyle yakın ilişkilidir. Zira ism-i meful meçhul fiil gibi amel eder. Şanlıurfa Arapçasında meçhul fiil اُ ile başlayan fiillerle ifade edilir. مِنْ ile başlayan ism-i meful de bu fiillerin isme dönüştürülmüş halidir. Üçten fazla harfe sahip fiilden türetiminde ise muzari fiilin başındaki muzaraat harfi atılır, yerine mim getirilir. Sondan bir önceki harf te fethalı yapılır. Ancak MSA'nın aksine Şanlıurfa Arapçasında başa getirilen mim harfi dammeli değil kesreli gelir. Diğer isimler de olduğu gibi lehçenin standart bir kullanımı olarak sakın harfle başlamaktan kaçınmak için kelimenin başına hafif hemze getirilir.

³⁶ Bu kelimenin aslı مأمور şeklindedir Şanlıurfa Arapçasında ise hemze tahfif için elif harfine dönüşmüştür.

Şanlıurfa Arapçasında ism-i meful, işten etkilenen isim, mişli geçmiş zaman, geniş ve şimdiki zaman gibi birçok manaya delaler eder. Ayrıca meçhul fiil yerine de kullanıldığı görülmektedir. Örneğin مَفْتُوحٌ hem “açık, açılan” hem de “açılmış” manasındadır.

ŞA Anlamı	ŞA Türetilen İsm-i Meful	ŞA Fiil
Silinen, silinmiş	مَسْلُولٌ (meslûl)	سَأَلَ (sell)
Çizilen, çizilmiş	مَچْزُوزٌ (meçzûz)	چَزَّ (çezz)
Dağıtılan, dağıtılmış	إِمْدَاقَةٌ (imdâk.it)	دَاقَتْ (dâk.at)
Temizlenen, temizlenmiş	إِمْتَمَزٌ (imtemmez)	تَمَزَّ (temmez)
Yasaklanan, yasaklanmış	إِمْيَصَّوْ (imyas.s.ak.)	يَصَّوْ (yas.s.ak.)
Düzenlenen, düzenlenmiş	إِمْدَرْكُنْ (mdezgen)	دَرْكُنْ (dezgen)

2.6. İsmi Tafdil Formuna Aktarım

İsm-i tafdil, iki şeyin bir sıfatta, birinin diğerinden daha üstün olduğunu gösteren bir isimdir. MSA’da ism-i tafdil üç harfli fiilden müzekker için أَفْعَلٌ, müennes için ise فُعِلْ vezninde türetilir. Bu fiil malum, tam, olumlu, çekimli, yalın, renk veya kusura delalet etmeyen bir fiil olmalıdır. Örneğin كَرَّ fiili ism-i tafdil yapıldığında müzekker için أَكْبَرٌ, müennes için ise كُبْرَى şeklinde gelir.

Şanlıurfa Arapçasında da MSA’daki yapıya benzer şekilde ism-i tafdil yapılmaktadır. Ancak müennes ism-i tafdil kullanımına rastlayamadık. Genellikle kıyaslama için kullanıldığı için müzekker yapıda kullanılmaktadır.

ŞA Anlamı	ŞA Türetilen İsm-i Tafdil	Türkçe Kelime
Daha genç	أَكْنَجٌ (egnec)	Genç
Daha zengin	أَزْكَالٌ (ezgal) ³⁷	Zengin
Daha zor	أَزْوَرٌ (ezvar)	Zor

Türkçede üstünlük ifade eden “daha” ve “en” kelimeleri de kullanılmaktadır. Örneğin “daha genç” demek için (daha genc), “en genç” demek için (en genc) ifadeleri kullanılır.

2.7. İsmi Tasğir Formuna Aktarım

Şanlıurfa Arapçasında ism-i tasğir, çoğunlukla MSA’daki فُعَيْلٌ kalıbında gelir. Bu kalıbın başına hafif hemze, sonuna da müenneslik hâ’sı getirilerek ism-i tasğir yapılır. Bunun yanı sıra Türkçeden alınan bazı kelimelerin ism-i tasğiri أَفْعَيْلٌ (if’ayyil), أَفْعَيْلٌ (if’ayyil) gibi kalıplarda da gelebilmektedir. Bazı isimlerde kelimenin ortası imaleli yapılarak telaffuz edilirken bazı isimler de sondan bir önceki harfi şeddelenecek telaffuz edilir.

ŞA Anlamı	ŞA Türetilen İsm-i Tasğir	Türkçe Kelime
-----------	---------------------------	---------------

³⁷ Normalde ism-i tafdil formunda ezgen şeklinde olması gerekirken nun, lam’a ibdal edilmiştir.

Gencecik	اَكْنَيْج (gneyyic)	Genç
Küçük pantolon	اِنْسَيْنِر (pnétir)	Pantolon
Küçük çardak, çardakçık	اِحْرَيْدِق (çrédik)	Çardak
Küçük kürek, kürekçik	اِكْوَيْرِچِي (kverîçi)	Kürek
Küçük hatun	اِحْوَيْسِينِه (hvétini)	Hatun

2.8. İsmi Mensûb Formuna Aktarım

2.8.1. “-lı, -li” Eki

Arap lehçelerinin bazılarında Türkçeden alınan bir ek olan “-lı, -li” ile de nisbet yapılmaktadır. Şanlıurfa Arapçasında da bu ekle birlikte sonuna genel olarak sakin bir nisbet yâ’sı eklenerek nisbet yapılır. Örnek olarak اُرْدُنْلِي (urdunliy/Ürdünlü), اِسْطَنْبَلِي (istanballiy/İstanbullu), اُرْفَلِي (urfalliy/Urfalı) kelimeleri zikredilebilir.

Bunlar kelimenin sonuna ة eklenerek çoğul yapırlar. Sona ة eklendiğinde sondaki ya harfi şeddelenir. MSA’da da nisbet yâ’sı şeddelidir. Dolayısıyla aslına döndürülür. Örnek olarak اُرْدُنْلِيَّة (urdunliyyi/Ürdünlüler), اُرْفَلِيَّة (urfalliyyi/Urfalılar) kelimeleri zikredilebilir.

2.8.2. “-cı, -ci, -çı, -çi” Eki

Türkçeden birçok kelime alan Şanlıurfa Arapçası, bunun yanında birçok eki de almıştır. Bunlardan birisi de özellikle meslek isimlerine nisbet yapmak için kullanılan “-ci, -ci, -çı, -çi” ekidir. Bunların sonuna nisbet yâ’sı da eklenir.

ŞA Anlamı	ŞA Türetilen Nisbet İsmi	Türkçe Kelime
Gözlükçü	گُوزْلُكْچِي (gözlekçiy)	Gözlük
Fırıncı	فِرْنَجِي (fırnciy)	Fırın
Kalıpçı	قَالِبْچِي (kâlibçiy)	Kalıp
Kontürcü ³⁸	كُونْتُرْچِي (k.önturciy)	Kontür

2.9. İsmi Âlet Formuna Aktarım

Eylemin yapıldığı fiilden türeyen ve o iş için kullanılan aleti gösteren isimdir. MSA’da مِفْعَالٌ، مِفْعَالٌ عِلٌّ gibi kalıplarla fiilden ism-i âlet türetilir.

Şanlıurfa Arapçasında da benzer kalıplarla ism-i âlet türetildiği görülmekle beraber, farklı formlarda da gelebilmektedir. Şanlıurfa Arapçasında Türkçeden alınan kelimelerin ism-i âlet formuna aktarımı aşağıdaki şekillerde gelmektedir.

ŞA Anlamı	ŞA Türetilen İsm-i Alet	Türkçe Kelime
Matkap	مَتَقَبْ / مَتَقَبْ (mtkab/matkab)	Matkap

³⁸ Bu kelime bir neoloji olarak “dolandırıcı” anlamında da kullanılmaktadır. Bazı kelimeler Türkçeden Arapçaya geçerken anlam değişimine uğrayabilmektedir.

Sonuç

Şanlıurfa'da konuşulan Şanlıurfa Arapçasında birçok Türkçe sözcük kullanılmaktadır. Bu sözcüklerden büyük bir kısmı olduğu şekilde alınmayıp Arapça fiil ve isim formlarına aktararak alınmaktadır. Bu yönüyle Arapçanın ta'rib denilen Arapçalaştırma olgusu işletilmekte ve bunda da Arap dilinin sahip olduğu iştikak özelliği kullanılmaktadır.

Şanlıurfa Arapçasında Türkçeden alınan kelimeler fiil kalıbına mazi, muzari ve emir kipinde aktarılabilir. Ayrıca kelimeler mücerred ve mezid kalıplarda kullanılmaktadır. Sülasi mücerred kalıbında sadece mudaaf fiil şeklinde *sell*, *çezz*, *lekk* gibi fiillere rastladık ancak sülasi mezid kalıplarda yüzlerce fiil mevcuttur. Rubai mücerred ve rubai mezid kalıplarında da birçok fiil bulunmaktadır. Bütün bu fiiller zamirlere göre çekimlenmekte ve Arapça bir fiil gibi kullanılmaktadır.

İsim kalıplarına aktarımda ise Türkçeden alınan kelimeler müzekker, müennes şeklinde gruplanmaktadır. Müfred, müsenna ve cem' olmak üzere üç şekilde kullanılabilir. Ayrıca bu kelimeler düzenli müzekker çoğul (cem-i müzekker salim), düzenli müennes çoğul (cem-i müennes salim) ve kırık çoğul (cem-i teksir) gibi farklı çoğul yapılarında karşımıza çıkmaktadır. Özellikle cem-i teksirin birçok kalıbında çoğul kullanımı tespit ettik.

Fiilden isim türetmede ism-i fail ve ism-i meful kalıplarına aktarım göze çarpmaktadır. Bu aktarımlarda büyük oranda Arapçanın kalıplarına riayet edilmektedir. Bunun yanı sıra ism-i tafdil, ism-i tasğir ve ism-i alet formları da kullanılmaktadır. İsm-i mensub kalıbında Türkçe ve Arapça ekler mezcedilmiştir. Burada -lı, -li ve -cı, ci ekleriyle birlikte nisbet ya'sı kullanımı göze çarpmaktadır.

Türkçe ile yakın temasta olan ve Türkçe karşısında zayıf dil konumunda olan Şanlıurfa Arapçasında Türkçenin bu kadar belirgin etkisi kaçınılmazdır. Şanlıurfa Arapçasında bu kelimelerin Arapça formlara aktarımı ise lehçenin Arapça kalıp varlığını devam ettirdiğini göstermesi bakımından büyük önem arz etmektedir.

Çalışmada zikredilen örnekler Türkçe kelimelerin bu Arap lehçesine geçiş şekillerini göstermek için yeterlidir. Bu örnekler lehçede Türk dilinin etki boyutunu ortaya koymuştur. Özellikle gençler Arapça konuşmakta zorluk çekmekte ve konuşurken çok fazla Türkçe kelime kullanmaktadırlar. Okulda eğitim dilinin Türkçe olmasının yanı sıra telefon, televizyon, internet gibi faktörlerin dili de Türkçe olduğundan yeni bireyler Arapçayı günlük hayatta basit cümlelerle temel düzeyde konuşmaktan öteye geçememektedir. Bu nedenle lehçe her geçen gün zayıflamakta ve Arapça kelime varlığını yitirmektedir. Bu açıdan bölgede konuşulan Arapça tehlike altındadır ve belki de bu yüzyıl, bölgede lehçenin konuşulduğu son yüzyıl olacaktır.

Adaptation of Turkish Borrowed Words to Arabic Language Patterns in the Arabic Spoken in Şanlıurfa

Citation: Abdulahkim Önel, "Adaptation of Turkish Borrowed Words to Arabic Language Patterns in the Arabic Spoken in Şanlıurfa", *Artuklu Akademi* 10/2 (Aralık 2023), 199-222.

Extended Abstract

218

One of the regions where Arabic is spoken is Şanlıurfa-Harran, a region in southeast Turkey close to the Syrian border. Şanlıurfa is a city located in the Diyar-ı Mudar section of the region that Muslim geographers called al-Cezire in history. When the al-Jazeera region was shared between Turkey, Iraq and Syria after the First World War, Şanlıurfa remained within the borders of Turkey. Especially the Harran region of Şanlıurfa is a city where Fasih Arabic was used as the language of writing and literature in the past, and where many men of letters were trained. With the proclamation of the Republic, the use of Arabic as a written language in Şanlıurfa, which remained within the borders of the Republic of Turkey, gradually weakened, and Arabic continued only in daily conversations and oral transmissions. Therefore, an Arabic dialect with its own characteristics has survived to the present day in Şanlıurfa. This dialect is evaluated in the group of Bedouin dialects among Arabic dialects. However, as the region remained within the borders of Turkey, its contact with the Arab world was broken and as a result of long interactions with the Turkish language, it took many words and suffixes from Turkish. He did not take these words as they were, either adapting their pronunciation to the sound and pronunciation structure of the Arabic language or using the word by transferring it to the verb patterns and noun patterns of the Arabic language. As an example of transferring a word taken from Turkish to verb patterns, the transfer of the word "sil-(delete)" in Turkish, to past tense, present tense and imperative patterns like a verb in standard Arabic can be mentioned. This word was used in Şanlıurfa Arabic as a past (fil madi) verb as سَلَّ sell, as a present tense verb (fi'l mudaari) as اِسَلُّ isill and as an imperative verb (fi'l amr) سِلِّ sill. There are few examples of thulathi/three-letter verbs like this one. For example, the verb كَفَّطَ kappat (closed) taken from the Turkish word "kapat-" is in the form of a four-letter and mazid verb in the form of taf'il. Again, the verb جَالَسَ çâlaş (studied) taken from the word "çalış-" is in the form of mufa'ala; The verb تَكَفَّطَ tikappat (closed) taken from the word "kapat-" is in the form of tafa'ul; The verb تَبَارَشَ tibarash (reconciled) taken from the word "barış-" is also in the form of tafâ'ul. Some words also come in rubâi patterns. For example, جَرَّجَرَ çarçar (ginned) taken from the word "çırçır" in Turkish is in the form of rubai mücerred. The verb تَدَزَّجَنَ tidezgen (it has improved) taken from the word "düzgün" in Turkish is also in the form of rubâi mazid humâsi and expresses reflexivity. Apart from these, there is also a transfer to patterns that are not in MSA. For example, izberle/yizberliy (memorized), taken from the Turkish word "ezber-" is not in the above patterns, but are verbalized in different patterns. Infinitives of all these verbs are also used. In addition to verbs, nouns are also transferred to standard Arabic noun patterns. The nouns are made dual and plural by transferring them to the muthanna and jam' patterns of the Arabic language. For example, the word "perde" in Turkish is used as muannas in Şanlıurfa Arabic as پَرْدَه perdi. While this word is denoted in the form of پَرْدَتَيْن perditén (two curtains) in accordance with the dual forms of the Arabic language, jam'u mu'annath sâlim is made in the form of پَرْدَات perdat (curtains). Some words taken from Turkish are used in Şanlıurfa Arabic in the form of ism al-faail and ism al-mafool by transferring from verb to noun derivation patterns. For example, the name جَزَّ çezz (he drew) taken from the Turkish word "çiz-" is made as ism al-faail جَزَّ çezz (the one who drew) because it has three letters. Since the verb دَاغَتَ dâğat (it shattered), which is taken from the Turkish word "dağıt-", has more than three letters, the letter mim is placed at the beginning and the letter before the last letter is made into a kasra, and the ism al-faail is made in the form of اِمْدَاغَتَ imdâğat

ımdâkit (shatterer). The ism al mafool of the same verbs are مَجْرُوز meczuz (drawn) and اِمْدَاكْتُ ımdaket (shattered). Some names taken from Turkish in Şanlıurfa Arabic also appear in the form of ism al tafdeel and ism-al tasgeer (diminutive noun). For example, the word "genç" in Turkish is used as ism al tafdeel as اَكْنَجُ egnec (younger) in Şanlıurfa Arabic, and ism-i tasgeer as اِكْنَيْجُ ıgneyyic (sweet young, little teenager). In the form of Ism al-nisbah, Turkish and Arabic suffixes are combined. Turkish -lı -li and Arabic yâu'l-nisbah are used. Accordingly, the noun is made as اُرْدُنْلِي urdunliy (Jordanian), اِسْطَنْبُلِي isıanballiy (from Istanbul). These examples are sufficient to show the transition forms of Turkish words to this Arabic dialect. These examples show the great influence of the Turkish language in the dialect. Especially young individuals have difficulty in speaking Arabic and they use Turkish words a lot while speaking. In addition to the fact that the language of instruction at school is Turkish, the language of factors such as telephone, television and the internet is Turkish, so new individuals see Arabic as speaking simple sentences in daily life. Therefore, the dialect is getting weaker and the Arabic word is losing its existence day by day. In this respect, the Arabic spoken in the region is in danger, and perhaps this century will be the last century when the dialect is spoken in the region.

Kaynakça

- Abdu'd-Dâim, Muhammed. *el-Kelimâtu't-Turkiyye fi'l-Luğati'l-Arabiyye ve'l-Lehceti's-Sûriyye*. Dimeşk, 2006.
- Abushwereb, Abdulkerim. "Ottoman-Turkish words in Libyan-Arabic dialect (in Arabic)". *Studies on Turkish-Arab Relations Annual*. 1/6-12. İstanbul: Türk-Arap İlişkileri İncelemeleri Vakfı, 1986.
- Alp, Musa. "Kelimelerin Göçü: Türkçe Nisbet Eki "-ci' nin" Şam Bölgesi (Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan) Arap Halk Ağzında Kullanımı Hakkında Bir Araştırma". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2007), 179-226.
- Avcı, Necati. "Libya Yerel Arapçasında Kullanılan Türkçe Kelimeler". *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/9 (1996), 147-158.
- Aytaç, Bedrettin. *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2021.
- Bankır, M. Malik - Akdemir, Yılmaz. "Siirt Arapçasının Türkçeye Zenginleştirilmesi". *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/13 (2017), 139-146.
- Bayatlı, Hidayet Kemal. "Irak Arapçasında Türkçe Sözcük ve Terimler". *Dil Dergisi* 14 (1993), 60-66.
- Döner, Ertuğrul - Özcan, Yusuf. "Yemen Arapçasında Türkçe Unsurlar". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2020), 802-829.
- Elfaya, Abdulmun'im Acab. "Hafriyyât Luğaviyye - el-Elfâzu't-Turkiyye ve'l-İfrençiyeye fi'l-Lugati'l-Sudâniyye". *Sûdâris*. Erişim 01 Ağustos 2023. <https://www.sudaress.com/sudanile/34672>
- Erkınay Tamtamuş, Hadra Kübra. "Baskın ve Aracı Dil Kavramları Bağlamında Türkçenin Mardin Arapçasına Etkisi". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11/22 (2019), 194-206.
- Gamze Mutlu. "Türkçe-Arapça Dil İlişkilerine Tarihsel ve Güncel Bir Bakış: Mardin Arapçası Atasözleri Örneği". *The Journal of Mesopotamian Studies* 6/2 (2021), 179-202.
- Ghazi, Abdallah. *Türkçe'nin Ürdün ve Suriye Lehçeleri Üzerindeki Etkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1990.
- Gouny, Fady Gamal Adly. "Mısır Arapçasında Türkçe Unsurlar". *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi* 2/1 (2017), 1-20.
- Kanouni, Mahdi. *Cezayir Lehçesindeki Türkçe Kökenli Kelimeler*. İstanbul: Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Emir Abdülkadir Üniversitesi Sanat ve İslam Medeniyetleri Fakültesi Çeviri ve Doğu Dilleri Bölümü Dil ve Kültür Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kaymaz, Zeki. "Türkçenin Arapçaya Etkileri Üzerine Bazı Tespitler". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 6/1 (2011), 69-73.
- Kuş, Bahri - Akdağ, Soner. "Bazı Arap Lehçelerinde Kullanılan Türkçe Sonekler Üzerine Yeni Bir İnceleme". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turki* 7/1 (2012), 1567-1582.
- Mahfuz, Hüseyin Ali. *el-Elfâzu't-Turkiyye fi'l-Lehceti'l-Irakiiyye*. Bağdat: Matbaatu'l-Meârif, 1964.
- Masliyah, Sâdük. "Irak Halk Dilinde Dört Türkçe Son Ek -li, -lik, -siz, -çi". çev. Halim Öznurhan. *Bilimname* 4 (2004), 133-141.
- Mısri, Hüseyin Mucib. "et-Turkiyye fi'l-Âmmiyyeti'l-Mısriyye". *el-Mecelletu't-Tarihiiyyeti'l-Mısriyye* 23 (1967), 385-393.
- Mohamed Ahmed Mohamed, Alser. *Sudan Arapçasında Türkçeden Geçen Kelimeler ve Bu Kelimelerin Sudanlı Öğrencilerin Türkçe Öğrenimine Yansımaları*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Mussa, Bağdagul. "Turkish Elements In Arabic Dialects (Colloquial Arabic)". *Dirasat: Human and Social Sciences* 48/3 (2021), 425-435.
- Önel, Abdulhakim. *Harran Bölgesinde Konuşulan Arap Diyalektinin Dil Bilimsel Özellikleri ve Sözlü Edebiyat Malzemeleri*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Doktora, 2022.
- Özbek, Nur. *Türkçenin Irak Arapçası Üzerindeki Etkisi*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Özcan, İbrahim vd. "Türkiye'deki Mahalli Arap Lehçeleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23/1 (Haziran 2023), 134-155.
- Özdemir, Hikmet. "Tunus ve Civarında Yaşayan Türkçemiz". *Türk Dünyası Araştırmaları* 64 (1990), 153-168.
- Şahan Güney, Fatma. "Cezayir Arapçasına Osmanlıcadan Geçen Türkçe Kelimeler Ve Osmanlı Dönemi Cezayir'inde Günlük Hayat". *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5/17 (2018), 1-26.
- Tarkmani, Khadija. *Suriye Arapçasındaki Türkçe Unsurlar*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Türkmen, Erkan. "Turkish Words in the Libyan Dialect of Arabic". *ERDEM Atatürk Kültür Merkezi Dergisi* 4/10 (1988), 227-244.

Uysal, Halil. "Mısır Lehçesindeki Türkçe Kelimelerin Köken Analizi". *Turkish Studies - Social* 15/3 (2020), 1561-1604.

